

2023

Київський університет імені Бориса Грінченка

КИЇВСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет суспільно-гуманітарних наук

за участю

ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

«КИЇВСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ-2023»

**Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції
19 травня 2023 року**

Тези доповідей

м. Київ
2023

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 9 від 24.05.2023)*

Редакційна колегія:

*Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор
Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор
Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор
Колінько М.В. – доктор філософських наук, доцент
Ломачинська І.М. – доктор філософських наук, професор
Остащук І.Б. – доктор філософських наук, професор
Филипович Л.О. – доктор філософських наук, професор*

Ф 56 Київські філософські студії-2023 : Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 19 травня 2023 р.) : тези доповідей / за заг. ред. проф. Р.О. Додонova. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. – 420 с.

Збірка містить тези доповідей і виступів учасників VI Міжнародної наукової конференції «Київські філософські студії», яка відбулася в Київському університеті імені Бориса Грінченка 19 травня 2023 року. У поданих матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем сучасної гуманітаристики в умовах війни, зокрема таких її галузей як філософія міста, історія філософії, соціальна та політична філософія, філософія культури, етика, естетика, релігієзнавство, філософія освіти тощо.

Збірку адресовано науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, докторантам, студентам, усім, хто цікавиться розвитком філософської думки. Відповідальність за грамотність, науковий і літературний зміст, достовірність фактів і посилань несуть автори тез.

Зміст

СЕКЦІЯ І.

Метафізика міста. Києвознавство.

<i>Ігор Бучма.</i> ВІДНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ: МОДЕЛЬНИЙ ПРОЕКТ ВІДТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ КИЄВА	10
<i>Карина Гончарова.</i> МЕТАФІЗИКА МІСТА КИЇВ	13
<i>Роман Додонов.</i> ОБОРОНА КИЄВА 2022 РОКУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МЕМОЛОГІЇ	16
<i>Наталія Коваленко.</i> МЕТАФІЗИЧНІ СЕНСИ КОРСУНЯ	37
<i>Марина Колінько.</i> «П'ЯТНАДЦЯТИХВИЛИННЕ МІСТО»: ПОЛІЦЕНТРИЧНА СТРУКТУРА СУЧАСНОГО МЕГАПОЛІСУ	39
<i>Наталія Крохмаль.</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МІСТА ЯК КОРПОРАТИВНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ФОРМИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ	43
<i>Максим Лепський.</i> ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЛЮДИНОВИМІРНОСТІ МІСТА В УМОВАХ ТА ПІСЛЯ ВІЙНИ	47
<i>Ірина Ломачинська.</i> КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА ЯК МІФОЛОГІЗОВАНЕ МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ	52
<i>Федір Ступак.</i> З ІСТОРІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЛАГОДІЙНОСТІ В КИЄВІ	58

СЕКЦІЯ ІІ.

Історико-філософська класика: рецепції та інтерпретації

<i>Анастасія Адаменко.</i> ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ І МОВИ У «ЛОГІКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ТРАКТАТІ» Л. ВІТТЕНШТАЙНА	61
<i>Оксана Білозір.</i> ОСНОВНІ АРГУМЕНТИ ПРОТИ ЧУТТЄВОГО ПІЗНАННЯ В ДІАЛОЗІ ПЛАТОНА «ТЕЕТЕТ»	64
<i>Карина Вінник.</i> ДИСКУРС ЩАСТЯ В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ	67
<i>Андрій Глущенко.</i> Ж.-П. САРТР І М. ГАЙДЕГЕР ПРО СУТНІСТЬ ТА ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ГУМАНІЗМУ	71
<i>Костянтин Дерід.</i> ПРО ІДЕЮ МЕХАНІСТИЧНОГО МАТЕРІАЛІЗМУ І ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗУМІННЯ СВІДОМОСТІ	75

<i>Яна Додонова.</i> ЛІНГВІСТИЧНІ ІГРИ В «ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ» ЛЮДВИГА ВІТГЕНШТАЙНА	77
<i>Богдана Кальваровська.</i> «АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПОВОРТ» В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ	80
<i>Георгій Кулебякін.</i> ІСТОРИКО-НАУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА БЕРЛІНСЬКОГО ТА ВІДЕНСЬКОГО ГУРТКІВ	82
<i>Олексій Лук'янов.</i> ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЕЛЛЕН КЕЙ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В ПРОЄКТІ ШВЕДСЬКИХ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІВ «ДІМ ДЛЯ НАРОДУ»	85
<i>Юрій Омельченко.</i> ТИПОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ В ІСТОРІОСОФСЬКИХ КОНЦЕПЦІЯХ Т. ЗІНЬКІВСЬКОГО ТА Я. ЯРЕМИ	87
<i>Марина Пашанова.</i> СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ТЕОРІЯ Е. ФРОММА	90
<i>Дмитро Пелагін.</i> КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ФІЛОСОФСЬКИХ ВЧЕНЬ ГУМАНІЗМУ І РЕФОРМАЦІЇ	92
<i>Єлизавета Тимошук.</i> МИСТЕЦТВО КОНФЛІКТУ: СЕРЕДНЬОВІЧНІ ФІЛОСОФИ ПРО ПРИРОДУ ВІЙНИ.	96
<i>Антон Топчий.</i> ЄНСЬКА ТА ГЕЙДЕЛЬБЕРЗЬКА ШКОЛИ НІМЕЦЬКОГО РОМАНТИЗМУ	99
<i>Сергій Шевченко.</i> «НЕПРЯМА КОМУНІКАЦІЯ» С. К'ЄРКЕГОРА ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНЕ БАЧЕННЯ СУТІ АВТОРСТВА	104

СЕКЦІЯ ІІІ.

Аналітика соціальних і політичних процесів

<i>Тарас Беднарчик.</i> БОРОТЬБА ЗА ДУХОВНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК РЕІНКАРНАЦІЯ МОНАРХІЙ	109
<i>Ілля Богданович.</i> ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА ЯК ЧИННИК УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	113
<i>Андрій Бузаров.</i> СПЕЦИФІКА АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄВРОСОЮЗУ	115
<i>Костянтин Вергелес, Павло Куліш.</i> ЖИТТЄВИЙ СВІТ ОСОБИСТОСТІ І СВІТ ПОВСЯКДЕННОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-ФЕНОМЕНОЛОГІЧНІ ТА ІНШІ АЛЮЗІЇ	121
<i>Денис Войнов.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	125

<i>Юлія Гришина.</i> ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСЦІЄНТАЛЬНОЇ ВІЙНИ	127
<i>Кирило Дзигора.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕФІНІЦІЮ КОНЦЕПТА «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ»	130
<i>Сніжана Дюкова.</i> ВИБІР МЕТОДУ ПОШУКУ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	135
<i>Dr. Diana Janušauskienė.</i> RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE AND ITS CONSEQUENCES FOR SECURITY IN LITHUANIA AND BEYOND	139
<i>Денис Зайцев.</i> АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЛІДЕРА: ДОСВІД СІНГАПУРУ	140
<i>Ірина Зайцева.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖІНОЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВІД СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ДО ВИЗНАННЯ	141
<i>Діана Компанієць.</i> «ЯКА НАЙВАЖЛИВІША МЕТА ЛЮДСТВА?»	145
<i>Богдан Кузнєцов.</i> ДИСТАНЦІЙНА ПРИСУТНІСТЬ ЛЮДИНИ У ВІРТУАЛЬНІЙ РЕАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ РИЗИКИ	146
<i>Тетяна Купрій.</i> РИЗИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ У. БЕКА	149
<i>Андрій Кушнір.</i> ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ	154
<i>Ярослав Лола.</i> ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ДЕЛІБЕРАТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ	156
<i>Богдан Ломачинський.</i> СВІТОГЛЯДНА РОЛЬ БІБЛІОТЕК У КОНСЦІЄНТАЛЬНИХ ВІЙНАХ СУЧАСНОСТІ	160
<i>Тарас Максим'як.</i> МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУТУРОЛОГІЧНИХ ВЧЕНЬ МІЧІО КАЙКУ ТА ЮВАЛА НОЙ ХАРАРІ	165
<i>Андрій Матвійчук.</i> ПОГЛЯД МОЛОДІ НА ПИТАННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВІЙНИ У ХХІ СТ.	168
<i>Аліса Мусієнко.</i> ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: KEYС УКРАЇНИ	171
<i>Оксана Патлайчук.</i> ЗАКОНОМІРНИЙ ХАРАКТЕР УКРАЇНО- РОСІЙСЬКОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ	173
<i>Андрій Радченко.</i> НА ПОРОЗІ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	182
<i>Дар'я Россінська.</i> ЦІННІСТЬ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ВТІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ	186

електронної демократії залежить від забезпечення безпеки, доступності та навчання громадян її використанню. Враховуючи ці аспекти, Україна може стати національним прикладом електронної демократії, що забезпечує активну участь громадян у політичному процесі та сприяє демократичному розвитку країни.

Література

1. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування. Авт. кол.: Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник та ін.; за заг. ред. проф. С.А.Чукот. К., 2008.
2. Clift S. Articles, speeches, and consulting about e-democracy. URL: <http://stevenclift.com/>
3. Grossman L. K. The Electronic Republic. Reshaping Democracy in the Information Age. N.Y.: Viking (20th Century Fund), 2019.
4. Brack Andy. Noble Phil. E-Democracy around the World: A Survey for the Bertelsmann Foundation. Summer, 2001.

Оксана Патлайчук

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та культурології
Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова*

ЗАКОНОМІРНИЙ ХАРАКТЕР УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Гострота проблеми реалізації європейського цивілізаційного вибору України обумовлена не тільки і не стільки її внутрішніми потребами та передумовами, а скоріше є наслідком консолідації у відповідь на зовнішній виклик – здійснення Росією реінтеграційної стратегії на пострадянському просторі, чергового «собирання земель русских». Для Європи, а тим більше для України, це питання не є чимось суто теоретичним. І лише через осмислення історичного досвіду можливе розуміння такого багатомірного, полівалентного процесу як цивілізаційне протистояння України і Росії. Виходячи з цього, видається, що досягти незаангажованих об'єктивних оцінок можна тільки за умови системного підходу, що передбачає розгляд

Секція 3. Аналітика соціальних процесів

еволюції алгоритмів політичних режимів, простеженої протягом досить тривалого історичного часу.

Циклічна замкненість є однією із визначальних особливостей способу буття Російської держави, застряглої у трясовині далекого минулого. Як і століття тому вона «приростає» за рахунок інших народів, і від кожного такого відновлення «исторической справедливости» потерпали і потерпають сусіди.

Впродовж п'яти століть Росія засліплена прагненням до підкорення чужих земель, здійснює одну й ту саму політику. Вона застосовує тактику дискредитації ідеї незалежності держав сусідів, дестабілізації, залякування і підкупу, розширює свою територію, викачує ресурси, які, у свою чергу, спрямовує на нову експансію. Брутально перешкоджаючи функціонуванню легальної влади підкорених держав, будь-яким спробам модернізації, фактично перекреслює можливість їх існування. Ще В. Ключевський визначав історію Росії як історію країни, що колонізується, підкреслюючи, що «область колонізації розширювалась разом з державною її територією... До половини XIX століття зовнішнє територіальне розширення держави йде в зворотню пропорційному відношенні до розвитку внутрішньої свободи народу».

У самозображенні «традиційно миролюбна» і незмінно «свята», Московія за п'ятсот років збільшилась майже в сорок разів і жодна з територій не приєдналась добровільно – виключно війнами, завоюваннями, підкупом, шантажем, анексією, асиміляцією окупованого населення або ж докорінним винищенням [1, с.95-96]. На кшталт «добровільного приєднання» Казані до царства Московського в 1552 році, жорстоке винищення населення якої, увічнилось появою фразеологізму – «сирота казанська», а підкорення Сибіру зафіксувалось в чукотському фольклорі в образі лютого лиходія, московського завойовника на прізвисько «Якунін», що можна, приблизно, перекласти як «жорстокий вбивця».

Не завжди вдавалось запровадити повну схему. Однак до неї прагне кожний російський правитель незалежно від історичних змін. В діяльності політичного режиму сучасної Росії чимдалі виразніше простежується цей алгоритм і спостерігаються прямі міжчасові аналогії. Так не можемо не погодитись з думкою С. Нужного, що в «доктрині «Русский Мир» фактично поставлена задача створити (розвинути) ідеологію «єдиного русского народа» шляхом поєднання процесів асиміляції місцевого населення переселенцями з центрально та східно-російських регіонів і формування

стійкого стереотипу в суспільстві та на міжнародному рівні про «недодержавність південно-західної країни»» [2, с.90].

Вождизм і формування ієрархічної моделі суспільних відносин, що контролюється корпоратизованою групою, частково легалізованою у вигляді правлячої партії, а більшою мірою побудованою на неформальній круговій поруці, як переконливо показує український політолог М. Розумний, освячує великодержавні жадання [3, с.163]. Органічною складовою такої політики завжди була гуманітарна інтервенція. Сьогодні використовуючи найрізноманітніші канали впливу на суспільну та індивідуальну свідомість «ідеологи «Русского мира» поставили завдання поступового закріплення постулату «Київська Русь – Московське царство – Російська імперія – СРСР – Росія» [2, с.91]. Містицизм, ритуалізація суспільного життя, через які забезпечується повернення до «самобутності» і власних «витоків духовності» (то в «исконно русский Кенигсберг», то в сакральний Херсонес, то в духовну сирійську купель), стають офіційною ідеологією. Велич задуму і місії, поєднана з параноїдальною впевненістю у злій волі й підступності «ворогів», уможлиблюють те, що брехня офіційної пропаганди, явне порушення законів логіки, принципів етики і людяності у діях та риториці сприймаються масовою свідомістю, візуалізуються то в міф про «оборонну війну СРСР проти агресії буржуазної Фінляндії», то в привиди «розіп'ятих хлопчиків» на Донбасі. Лідер держави, а разом з ним і кожний адепт великодержавності, за цих умов отримує санкцію на будь-який злочин і обман, стає носієм синдрому «надлюдини» на кшталт «Сталин – отец народов» чи «Путин – наш Бог».

Стан змобілізованості підтримується сильними емоціями – ейфорією від перемог і відчуттям власної всесильності, що чергується зі страхом, навіяним уявними загрозами (на зразок кровожерливих американських імперіалістів і українських бандерівців). Масова комунікація стає наскрізно ірраціональною та маніпулятивною. Її дієвість забезпечується потужним фінансуванням, інформаційною закритістю, монологічністю та екзальтацією медіаторів [4]. Для прикладу, одне з перших місць за популярністю займають публікації Роя Медведева. Чотири книги за сім років: «Загадка Путина», «Время Путина», «Владимир Путин – действующий президент» і просто «Владимир Путин», в яких автор прокламував, що *«Россия обрела в самом начале XXI века не только нового лидера, но и новый вектор своего развития, и может быть, на несколько десятилетий вперед»*. Показовими є численні публікації авторів на кшталт Р. Іщенко, в одній з яких останній стверджує:

Секція 3. Аналітика соціальних процесів

«Общественное мнение в России очень резко прореагировало на фактическую оккупацию Украины Западом и требовало ответных действий, либо в виде прямой посылки войск, либо в виде прозрачной поддержки освободительной борьбы местных антифашистов».

Як уже зазначалось, іманентною складовою розгортання такої політичної моделі є зовнішня експансія, що дозволяє не лише спроектувати сформовані міфи і психологічні комплекси на дійсність, а й досягти в такий спосіб задоволення від розрядки внутрішньої соціальної і політичної напруги. Все, що з 2014 року відбувається в україно-російських відносинах – несприйняття України як суверенної незалежної держави, заяви про те, що «Крим – це перлина в короні Російської імперії, споконвічна російська земля, по-волюнтаристськи, незаконно передана Хрущовим в п'яному угарі зі складу Росії до складу України», а далі за сценарієм – захист «російськомовного населення», «зелені чоловічки», завезені активісти, липові референдуми і уряди, анексія Криму і сплюндрований Донбас – до найдрібніших деталей повторює події 30-х років минулого століття. Небажання сприймати суверенітет Фінляндії, неодноразові заяви Сталіна, про те, що Радянський Союз «надав» незалежність і «поки що» терпить незалежну фінську державу, створення в Москві «Народного уряду» і «народної армії», «Майнівський інцидент» і, нарешті, 30-го листопада 1939 року о 8.00 радянські війська одержали наказ перейти радянсько-фінський кордон та розпочати бойові дії. Хоч офіційно війну так і не було оголошено, Московський мирний договір зафіксував відторгнення від Фінляндії значної частини її території.

Інший яскравий приклад міжчасових аналогій – конкретні політичні судові процеси 40-х років минулого століття і справи сучасних українських політв'язнів – Катинська справа 1940 року і «справа 26 лютого 2014 року».

23 вересня 1939 року гітлерівська Німеччина і сталінський Радянський Союз підписали договір про ненапад і секретну угоду про розподіл сфер впливу у Східній Європі. 1 вересня солдати Вермахту напали на Польщу з заходу, а 17 вересня уже Червона армія перейшла східний польський кордон. В офіційній ноті Москва пояснила ці дії розвалом польської держави і необхідністю захистити переважаюче в цих областях українське і білоруське населення (до болю знайомо!). У радянському полоні опинилося майже двісті п'ятдесят тисяч польських військових. На одну частину з них, це переважно офіцери, чекало вісім спецтаборів НКВС і розстріл, інших розподілили наступним чином: рядових і унтер-офіцерів, уродженців територій Польщі,

що відійшли до СРСР, розпустили по домівках, а тих, чії родини опинились на території, окупованій фашистами, відправили на радянські фабрики і заводи в глиб країни.

Так, рядовий польської армії В.М. Футервайт разом із своїм полком відступав під ударами німецьких дивізій від Кракова до Ковеля. 18 вересня Ковель захопили радянські війська. Футервайта, оскільки його родина залишилась в окупованому фашистами Кракові, відправили на проживання і на роботу в місто Первомайськ Миколаївської області. 18 липня 1940 року Первомайський РОНКВД *«рассмотрев материалы о преступной деятельности Футервайта В.М., 1896 года рождения, урожденного г. Краков (Германия) нашел: Футервайт В.М. нелегально перешел границу из Германии на сторону СССР, в данный момент антисоветски настроен, намерен перейти на территорию Германии, имеет родственные связи в Германии»* [5]. Виявляється, польський солдат не захищав рідну землю, не боровся з фашизмом, а нелегально перейшов кордон. Антирадянська діяльність полягала в тому, що В.М. Футервайт *«поддерживал письменную связь со своей женой, проживающей в Кракове (Германия)», а також «распространял слухи, что при поддержке Америки восстановится польское государство»* [5]. За вироком – п'ять років виправно-трудових таборів, де і скінчився його життєвий шлях. Символічним є і те, що в справі постійно підкреслюється вихідна належність Кракова Германії, Польща не згадується жодного разу, а можливість «восстановления польского государства» тлумачиться як крамола і антирадянська пропаганда.

Через 75 років, у січні 2015 р., Росія звинувачує заступника голови Меджлісу кримсько-татарського народу Ахтема Чийгоза в організації та участі в масових заворушеннях біля стін кримського парламенту 26 лютого 2014 року. Головною особливістю справи є те, що події стались на території України, але судила чомусь Росія. У своєму останньому слові А. Чийгоз заявив: *«...судятъ не тих, хто зрадив, хто мав мету і наміри, спрямовані на зміну територіальної цілісності України, хто потім викрадав і вбивав людей, незаконно наділяв себе повноваженнями управляти, судити. Судятъ тих, хто відстоював закони країни, міжнародні норми, правила»* [6]. Вирок – вісім років суворого режиму. Рішення було винесено попри визнане всім світом неправомірне екстериторіальне поширення зони юридичного впливу.

Свою точку зору стосовно подій висловив відомий петербурзький публіцист Борис Вишневський *«...мы должны понимать, что суд учитывает мнение не тех, кто украл, а тех, у кого украли. Крым не наш.*

Это ворованное. Ворованное должно быть возвращено. Безо всякого объяснения причин, почему это сделать сложно и нельзя» [7]. Натомість президент РФ Володимир Путін на спільній з президентом США Дональдом Трампом прес-конференції заявляв: *«Мы считаем, что мы провели референдум в строгом соответствии с международным правом, с уставом Организации Объединенных Наций».* Референдум на території суверенної держави з анексією частини території цієї держави, і називається це – демократичним, миротворним актом узгодженим з міжнародним правом. Наче і не було тривалого історичного проміжку – жодних змін ані у реальній політиці, ані у політичній риторичі.

Органічною моделлю правління в російській державі була і є така: культова особа на чолі, а адміністративна піраміда опосередковує взаємодію Господаря і народу. Ця замкнена москвоцентрична ієрархічна піраміда, як наголошує П. Соболев, «не дозволяла і не дозволятиме легітимізації самості і партикуляризму, включення в дієву, непатологічну систему світової комунікації». Починаючи з петровських реформ, розгерметизація російського суспільства, його включення до системи уявлень і понять західної цивілізації, стає кульмінацією «смут». При кожній спробі повернутись обличчям до Заходу механізм саморегуляції вводив Росію в стан агонії і кожна така рецепція оберталась новою формою догматизму, на базі якого засновувалася знову замкнута ієрархічна структура [8, с. 341].

Після розпаду соціалістичного табору та розвалу Радянського Союзу реплікативна система саморегуляції перезапустилась, надавши початок черговому закономірному етапу розвитку замкнутої тоталітарної моделі, до того ж значно ускладненому несумісністю амбіцій і потенціалу. Обґрунтовано постає питання, чому в пострадянській Росії виявились невдалими, незавершеними або навіть зазнали цілковитого краху різні модернізаційні проєкти. Деякі російські інтелектуали наголошують на значенні географічного фактору. Так М. Зельов вважає, що цим географічним фактором, імперськими амбіціями, наявністю величезних сировинних колоній намертво заблокована сама можливість модернізації Росії [9].

У діяльності політичного режиму, персоніфікованого президентом Путіним, чим далі ясніше проступають контури імперської геополітичної доктрини Росії: «Москва – Третій Рим», ніякої «вбудованості» в світову економіку, в світову політику, залежності від Заходу. У посланні Федеральним Зборам РФ в березні 2014 року, Путін виклав власний план «возрождения страны и переустройства мира». В черговий раз вибудовується

аналогія з попереднім історичним періодом і, зважаючи на це, Європі варто згадати наказ Тухачевського в ході війни з Польщею в 1920 році: «Через труп белой Польши лежит путь к мировому пожару... Вперед на Запад!»

Не лише політична еліта й опозиція, а й безліч пересічних росіян під впливом фантомної пам'яті марять про відродження колишньої величі імперії будь-якими засобами, не уявляючи собі якими катаклізмами це загрожує. Не хочуть знати реальну криваву історію Росії, не замислюючись називають російськими землі з явно не російськими топонімами, не бажають усвідомлювати, що сучасність не може йти вперед в кайданах минулих злочинів. Брутальна сила і рабська «верноподданість» замішана на істеричній «великодержавності» знову стали домінантою російського суспільного життя. Схоже, росіяни бояться осмислювати це минуле, спрацьовує фройдівський механізм витіснення, тому і вірять беззастережно Путіну, його міфам про «русский мир» і «собрание земель русских».

Відрив України вони сприймають як особисту трагедію і щосили намагаються повернути Україну на «праведний шлях» в лоно свого «московсько-православного цивілізаційного проєкту». Звичайно, в «епоху бобка» (Епштейн М.) і в Росії не всі є бобки, є й інші, названі Ю. Афанасьєвим «голосними». В СРСР їх називали дисидентами, зараз «п'ятою колоною», та оскільки протистоять вони не якійсь системі думки чи ідеології, а безглузду, їх можна вважати не інакомислячими, а просто мислячими. І діють вони, нажаль, знову ж таки дуже по-російськи, кидаючи абсурдний виклик епосі абсурду: поодинокі – проти величезної більшості [10]. Позаяк прагне реваншу не якась маленька групка московських політиків, а більшість, то наступ планується і здійснюється на високому владоможному і фінансовому рівні у різних напрямках і різними способами: проникають в економіку і прибирають до своїх рук українські підприємства, використовують розгалужену мережу своєї агентури для дезорганізації української державної машини і всіляко збільшують управлінський хаос, через Московський патріархат постійно навіюють своїм прихожанам негативне ставлення до української державності. Саме масова мобілізація російського населення з приводу подій в Україні «виконує роль медійного прикриття для тактичних політичних і економічних завдань керівництва Російської Федерації» [11]. Таким чином, тоталітарна модель успішно пристосовується до нових умов сучасного світу симулякрів та медійної культури. Це не дозволяє пересічному росіянину зрозуміти: «навіть якщо б і вдалося «брату» проковтнути всю Україну, це б не означало, що її можна

переварити». Безсумнівно «все це лише прискорить шлях до мутації, або до самознищення Росії» [8, с. 356].

Кожна із спроб модернізацій в Росії, хоча і спричинених масштабними соціальними кризами, є модернізацією навздогін, підштовхуваною зовнішніми викликами, модернізацією, яка здійснювались зверху авторитарними методами (навіть, якщо і ліберально-демократична), без належного врахування інституційних і соціокультурних передумов. Не є виключенням і останні спроби наблизитись до сучасності, які в дійсності перетворились на консервацію теперішнього: постсоціалістичного асоціального капіталізму та авторитаризму, точніше неототалітаризму. Закономірно, що спостерігається квазіізоморфізм між політичним режимом сучасної Росії та його історичними попередниками. Сформована в результаті агресивної колонізаційної політики сировинна економіка Росії неминуче продукує відповідну соціальну структуру і буде постійно підтримувати існування в країні потужної консервативної соціальної політики, не зацікавленої в прогресивних перетвореннях і успішно блокуватиме їх. Саме в цьому, на наш погляд, знаходиться ключ до розуміння всієї приреченості ідей модернізації Росії.

Висновок. Можна навести низку прикладів ціннісного і світоглядного протистояння Росії з Європою, в якому Україна виступає суб'єктом-частиною Європи. В основі нинішнього етапу протистояння лежать глибинні суперечності, які склалися століттями і формували ментальність народів в результаті тривалого впливу етнічних, природно-географічних і соціокультурних умов життєдіяльності. Як трьохсотрічні «братні обійми», попри катівні і голодомори, не перетворили українців, латвійців, литовців, естонців на азіатів, так і тисячі європейців (українців, поляків, німців, англійців, голландців, французів та інших), що прийшли на царську службу зі своїм європейським духом, не змінили московський азійський дух. Звернення українців до ідеї свободи, яка є засадничою у Європейській (Західній) цивілізації, і якої не було і немає у Росії це, безумовно, принциповий показник того, що український і російський «свої» світи – кардинально відмінні. Виникнення і розвиток цивілізацій – це динамічний пошук людськими спільнотами життєвої моделі, яка б найбільшою мірою відповідала їх уявленням про добробут і справедливість. У «своєй», звичній цивілізації люди знаходять опору і підтримку, захист від небезпек і викликів, що їх несе безперервно змінюваний світ. Спираючись на соціокультурний фундамент, цивілізаційний вибір українського народу – це вибір такого типу

розвитку, в якому людина є вищою цінністю суспільства. Тому у продовж століть через національно-визвольні війни, Революції, реформи, долаючи інверсійні та контрреформаційні тенденції, Україна прокладає інші, відмінні від Росії, шляхи суспільного розвитку, покидаючи постколоніальну, пострадянську «колію». Осмислення історичного досвіду і власної потреби в суспільних змінах є неодмінною умовою створення ефективних механізмів модернізації та розкриття потенціалу самооновлення.

Література

1. Додонов Р.О. Російський погляд на концепцію гібридної війни. В кн.: *Гібридна війна: in verbo et in praxi* : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 94-133.
2. Нужний С.М. Маніпуляція інформаційними ресурсами та організаційними засобами для не- та вербального впливу з метою дезінформації суспільства та політичних махінацій. Сучасні проблеми інформаційної безпеки на транспорті: Матеріали VII всеукраїнської науково-технічної конференції з міжнародною участю. Миколаїв: НУК, 2017. С. 90.
3. Розумний М.М. Справа честі: (Алгоритми національного самоопанування): Політологічні есе. Передм. О. Доній. К.: Смолоскип, 1995. 74 с.
4. Розумний М.М. Виклики національного самовизначення: монографія К.: НІСД, 2016. 196с.
5. Державний архів Миколаївської області. Р-58-59, оп.2, спр.4999.
6. Полозов Н. Приговор Ахтему Чийгозу: За что Россия судила заместителя главы Мейджлиса. URL: <https://panoptikon.org/articles/97044-kak-poroshenko-otreagirowal-na-vynesennyjj-prigovor-chijgozu.html>
7. Вишневский Б. Российский журналист Вишневский: Крым не наш. Это ворованое. Ворованое должно быть возвращено. 14.12.2014. URL: <https://gordonua.com/news/crimea/rossiyskiy-zhurnalist-vishnevskiy-krym-ne-nash-eto-vorovannoe-vorovannoe-dolzno-byt-vozvrashcheno-56033.html>
8. Соболь П.П. Усталені принципи ставлення Росії до України. *Гуманітарний вісник НУК: зб. наук. праць*. Вип.7. Миколаїв: «Іліон», 2014. С.337-360.
9. Зелев М. Пространственное развитие: Проклятие Сибири. 03.9.2013. URL: <https://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2013/09/03/proklyate-sibiri>
10. Епштейн М. От совка к бобку. Политика на грани гротеска. К.: Дух і Літера, 2016. 312 с.

11. Головаха Е. Поки що наша єдина надія – західний контроль. «Дзеркало тижня». Випуск № 13, 26 лютого 2016.

Андрій Радченко

магістрант спеціальності «Філософія»

Факультету суспільно-гуманітарних наук

Київського університету імені Бориса Грінченка

НА ПОРОЗІ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У даній роботі я хочу акцентувати увагу на наслідки розвитку нейромереж, в першу чергу, мовних моделей нейромереж, які можуть спілкуватися, умовно кажучи, подібно людині. Здебільшого йдеться про модель GPT-4 [1]. GPT-4 – це сучасна і сама розвинена модель, яка вже представляє собою дещо більше, ніж просто модель для чат-ботів. Серед основних можливостей цієї моделі я виділю тільки ті, які перевірів власноруч: генерування відповідей на питання у вигляді тезисів/текстів на доволі широкий спектр тем; генерування кодів утиліт/невеликих програм для різних мов програмування, навіть якщо алгоритм є нетривіальним; переклад текстів – перекладає краще, ніж, наприклад, google translate.

Якщо звернути увагу на першу можливість, то це, очевидно, створює загрози для системи освіти, а саме:

1) Заміна викладачів: існує побоювання, що GPT та інші технології ШІ можуть замінити викладачів, що призведе до скорочення робочих місць в освітній сфері та зменшення взаємодії між вчителями та студентами;

2) Збільшення академічної недоброчесності: за допомогою GPT студенти можуть створювати плагіатні чи фальшиві роботи, що ускладнює контроль за академічною чесністю та оцінку їх знань та навичок;

3) Втрата навичок міжособистісного спілкування: зростання залежності від технології може призвести до зниження навичок міжособистісного спілкування та взаємодії, оскільки студенти можуть спілкуватися з GPT замість спілкування з однокласниками та викладачами;

4) Зниження якості освіти: якщо використання GPT буде неконтрольованим або не буде належним чином інтегроване в навчальний процес, це може призвести до зниження якості освіти, оскільки студенти можуть стати менш мотивованими та менше навчатися.

Зараз час показати найбільшу небезпеки моделі GPT-4 в системі освіти. Усі вище написані загрози освіти були сформульовані не мною, а самою GPT-4, яка відповідала на питання: «Якими є негативні ефекти розвитку моделей GPT на систему освіти?». Інакше кажучи, модель нейромережі вже знаходиться на тому рівні, що неможливо відрізнити написаний текст, якщо він є відповіддю на деяке питання або тему, від того, що могла б відповісти людина. Це створює нечувані можливості для того, щоб учні, студенти та навіть викладачі не писали роботи самостійно, а просто задавали відповідну тему нейромережі і вона давала *достовірну* і навіть *розгорнуту* відповідь. Достатньо буде задати тему і нейромережа, використовуючи самі нові дані, зможе написати все сама. Наразі ситуація, на мою думку, виглядає так, що усі наступні види робіт в найближче десятиліття стануть майже безглуздими: письмові відповіді на задану тему, включаючи реферати; створення презентацій на задану тему як окремий вид роботи; написання оглядових наукових статей або вступу та обзору існуючої літератури на певну тему; створення оглядових монографій, які тільки передають існуючі точки зору.

Якщо це можливо система освіти на заданий виклик повинна дати відповідь у вигляді оцінки знань та навичок студента через *живе спілкування (діалог) на відповідну тему з висловлюванням власних думок і власного відношення до теми*, а зовсім не через написання письмових робіт. В іншому випадку якість освіти буде знижуватись з кожним кроком розвитку подібних нейромереж.

Під питанням навіть знаходиться написання дипломних робіт, якщо вони в першу чергу стосуються саме гуманітарних дисциплін, тому що нейромережа, яка навчена на самих свіжих даних зможе проаналізувати науковий матеріал і сама створити роботу, яку тільки необхідно буде перевірити на помилки. Захист роботи в такій ситуації також не є особливою проблемою: достатньо буде прочитати матеріал, задати уточнюючі питання нейромережі і запам'ятати це. Нехай такий захист буде не ідеальним, але все ж він буде на достатньому рівні.

Наукова спільнота вже зіткнулася з ситуацією, коли модель GPT-3 (навіть не GPT-4) вказувалася в якості співавтора в наукових статтях [2]. Деякі західні журнали, відповідно, заборонили таке співавторство [3], але, як зрозуміло, тим самим автори можуть просто технічно викинути таке співавторство, показуючи, що тільки вони особисто є авторами відповідних робіт.